

Handbuch der geographischen Wissenschaft. Herausgeben von Dr. Fritz Klute. Allgemeine Geographie II. Hefte 7—17. H. Hassinger (Wien): III. Die Geographie der Menschen. 30×23 cm. Akademische Verlagsanstalt Athenaion. Potsdam.

Dr. Fritz Klutes store Haandbog i den geografiske Videnskab nærmer sig efterhaanden Afslutningen, og man har allerede i en Del Aar kunnet danne sig et Begreb om den Betydning, som dette Værk vil faa for videnskabeligt arbejdende Geografer. Der kan saaledes næppe være Tvivl om, at „Handbuch der geographischen Wissenschaft“ er den bedste af alle Nutidens geografiske Haandbøger. Denne Førerstilling indtager Værket navnlig i Kraft af den ualmindelig rige Litteraturfortegnelse og dets ofte næsten rent refererende Behandling af Stoffet. Det sidste Forhold er vel navnlig karakteristisk for Afsnittet om den almindelige Geografi, hvoraf Menneskets Geografi, som her skal omtales nærmere, optager næsten 400 Sider.

„Die Geographie der Menschen“ er udarbejdet af Professor H. Hassinger i Wien og kommer, som de øvrige Afsnit af Værket, i stort Kvartformat paa fint, glittet Papir, der lader de talrige Illustrationer og Tekstkort fremtræde klare og tydelige. Endvidere ledsages Menneskets Geografi af en Del Kunstbilag i Farvetryk.

Efter en methodisk Indledning inddeler Hassinger Menneskets Geografi i den analytiske og den syntetiske Anthropogeografi. Han beskæftiger sig iøvrigt ganske overvejende med Analysen og undersøger paa den ene Side *Naturens Indflydelse paa Menneskelivet*, saaledes som den blandt andet fremgaar af Udbredelsen af Sygdomme, Variationer i Fødselshyppighed, Dødelighed og Fødselsoverskud m. m. Ogsaa Huntingdons Undersøgelser over den menneskelige Enerkgis Afhængighed af Klimaet er omhyggeligt refereret.

Omvendt kan man analysere *Menneskets Indflydelse paa Naturlandskaberne*. Det er den egentlige Kulturgeografi, hvor Naturen, Landskabet, som det er skabt af de geologiske Kræfter og Klimaet, betragtes som det primære, og hvor Opgaven saa bliver at analysere de Ændringer, som det har gennemgaaet under Indflydelse af Menneskets Arbejde for at skabe gunstigere Levevilkaar. Vi faar her Kontrasten mellem *Naturlandskabet* og *Kulturlandskabet* skarpt fremhævet.

Denne Dobbeltanalyse er givetvis særdeles frugtbar for en geografisk Undersøgelse af Menneskelivet og dets Betingelser og Muligheder paa Jorden, men det maa dog ikke glemmes, at naar man

skelner mellem et Natur- og Kulturlandskab, er Grænsen lige saa kunstig som mellem Natur- og Kulturfolk. Et Naturlandskab er i Virkeligheden et kulturfattigt Landskab, lige saa vel som et Naturfolk retteligt bør betegnes som et kulturfattigt Folk.

Hassinger inddeler Kulturgeografien i Erhvervsgeografi, Bebyggelsesgeografi og Samfærdselsgeografi.

Erhvervsgeografien optager 140 Sider og er langt Bogens største Afsnit. Efter en Gennemgang af Disciplinens Opgaver og Methodik behandles alle betydelige Erhverv, „Natur“folkenes saavel som „Kultur“folkenes. Afsnittet om Kulturplanterne og de agrariske Erhvervslandskaber er meget udførligt og efter Anmelderens Mening et af Bogens bedste.

Den syntetiske Antropogeografi (52 Sider) behandler de forskellige Synspunkter, der kan lægges til Grund ved Inddeling af Menneskeheden eller rettere ved Opbygningen af Samfund eller Klassificering af Enkeltindivider. Saaledes især Forskelle i Sprog og Religion, som begrunder Inddelingen i Folk og Religionssamfund. Endvidere gennemgaas Staterne og Statsorganismen i et særligt Kapitel, hvorunder ogsaa de politisk-geografiske Grundbegreber belyses klart og kortfattet.

Inddelingen efter Erhverv faar ingen særlig Behandling i dette Afsnit, men maa ogsaa uundgaaeligt undersøges samtidigt med, at de enkelte Erhverv karakteriseres, d. v. s. den falder sammen med den i snævreste Forstand *erhvervsgeografiske* Undersøgelse.

Iøvrigt bryder disse Grupperinger af Menneskeheden hinanden, og trods alt er der vel bedst Korrelation mellem Inddelingen efter Sprog og Inddelingen efter Statsorganismer.

Som det allerede indledningsvis er antydnet, har dette geografiske Størværk, som — hvad ydre Fremtoning angaar — vel ikke er uden populært Tilsnit, sin store Værdi for den videnskabeligt arbejdende Geograf derved, at det, saavidt Anmelderen kan bedømme Arbejdet, til Stadighed refererer objektivt og paa Grund af de overordentlig righoldige Fortegnelser over Litteratur giver et virkeligt godt Grundlag for et Kildestudium.

I Sammenligning hermed turde det være af ganske underordnet Betydning, at der hist og her kan paavises enkelte Fejl eller Mangler.

I den geografiske Fremstilling (S. 449) af Handelsflaadernes Tonnage beregnet i Forhold til Staternes Befolkningsmængde, mangler Danmark, som dog i den Henseende ligger blandt de forreste Nationer, nemlig som Nr. 4, efter Norge, Holland og Storbritannien.

Endvidere lægger man Mærke til, at det Papir, der er benyttet til Kortbilagene, er af en daarlig Kvalitet, saaledes at mange af de erhvervsgeografiske Kort fremtræder i en rent teknisk set ringe Udførelse, som aldeles ikke harmonerer med Værkets øvrige Illustrationsmateriale. Forholdet bliver ikke bedre ved, at enkelte Kort er uoverskuelige paa Grund af Overfyldning; saaledes især Kortene S. 234 Fig 177 og S. 263 Fig. 200, der angiver Udbredelsen af Sygdomme og Erhvervsformer.

Det er ikke rigtigt, naar England, Side 368, fremhæves som Eksempel paa at Brydningen af de jernfattige Malme (mindre end 30 % Jern) først begynder, efter at eventuelle Lejer af mere righoldig Malm er udtømte. *S. H. Beaver* angiver saaledes — *S. H. Beaver og L. Dudley Stamp: The British Isles 1937 S. 343* — at Storbritannien endnu 1936 i Kullejerne havde saa store Ressourcer af Lerjernsten og Kuljernsten, ialt ca. 1 Milliard Tons, at de vilde kunne dække den nuværende Produktion af Jernmalm i 100 Aar. Naar man ikke desto mindre bryder den fattigere 22—28 (—30) % jernholdige Malm, som findes i Østengland, skyldes det udelukkende, at den ligger nær Overfladen og kan derfor produceres for ca. 3 sh. eller mindre end en Fjerdedel af Produktionsprisen for Malmen i Kullejerne, og ogsaa betydeligt billigere end den 50—60 % jernholdige Cumberland-Hæmatit.

J. Humlum.

Karl Krüger: Strassen der Welt (Eine Strassengeographie). 16×23 cm, 152 S. Volk und Reich Verlag. Berlin 1937.

Professor Karl Krüger gør i Forordet til sin Bog opmærksom paa, at Vejenes Betydning sjældent er vurderet ud fra geografiske Synspunkter. Hans Hensigt med Bogen er at give en kortfattet Oversigt over Vejnettets Historie og nuværende Udstrækning og Karakter i de vigtigere Lande. Denne Fremstilling er ledsaget af talrige Kortskitser og afhjælper i Virkeligheden et stort Savn. Den geografiske Litteratur savner nemlig en Vejenes Geografi. Samfærdselsgeografien indskrænker sig selv i store Haandbøger ofte til at behandle Søfart, Flod- og Kanaltrafik samt Jernbaner.

Denne Bog er en god Begyndelse, og Sagens videre Udvikling bør ikke hæmmes, fordi „man i Ingeniørkredse ofte ringeagter Geografien og overser dens praktiske Værdi, ligesom Geograferne ikke tilstrækkeligt vurderer Teknikerens Indsats“.

Professor Krüger kommer ogsaa ind paa andre Problemer, dels rent tekniske eller sociale (bl. a. Ulykkestilfælde), dels geografiske, som f. Eks. Vejbygning under vanskelige Naturforhold, i Bjergene eller i Ørkener og Sumpe.

J. Humlum.